

מסכת פאה – פרק א'

משנה א'

יש מצוות שאין להם שיעור, כל' שהתורה לא קבעה להם שיעור ויוצאים ידי חובה אפילו בכל שהוא, וכמובן שכל המרבה במצווה שכרו מרובה. כיוון שפאה היא אחד מהדברים הרי שהיא ועוד מספר ענינים שאין להם שיעור מוזכרים כאן. (וחכמים קבעו שיעור.)

הפאה – להשאיר בקצה השדה חלקה שלא קוצרים ומיועדת לעניים. (וחכמים קבעו שיעור.)

וביכורים – להביא לבית המקדש מביכורי פרי האדמה ולתיתם לכהנים.

והראיון – לעלות לבית המקדש שלוש פעמים בשנה ולהביא עולת ראה, ואין שיעור לזמן שצריך להיות שם ואין שיעור לשווי העולה.

וגמילות חסדים – חסד שאדם גומל בגופו, כגון ביקור חולים, קבורת מתים, ניחום אבלים, ולשמח חתן וכלה וכדומה, ובחסד של ממון אמרו חז"ל המבזבז אל יבזבז יותר מחומש.

ותלמוד תורה – שמספיק ללמוד קצת בשחרית ומעט בערבית, אבל כל המרבה ללמוד הרי זה משובח שנאמר: והגית בו יומם ולילה ונותנים לו שכר הרבה.

עוד סוג מצוות יש שאדם מקבל שכר פרוותיהם בעולם הזה וקרן השכר שמורה לו לעולם הבא.

כבוד אב ואם – שמקבלים על זה בעוה"ז אריכות ימים, והשכר שמור לעוה"ב.

גמילות חסדים – שמקבלים כאן צדקה וכבוד וחיי עולם הבא.

והבאת שלום בין אדם לחבירו – שגם שכרו כגומל חסדים.

ותלמוד תורה כנגד כולם – שעל ידי לימוד תורה זוכים בהכל, כי לימוד תורה שקול כנגד כל המצוות, כי לימוד מביא לידי מעשה.

משנה ב'

חכמים קבעו שיעור לפאה שלא יתנו מעט מדי ואמרו **שאין פוחתין לפאה מששים** – כל' לא להניח פחות מאחד מששים, **ואע"פ שאמרו** במשנה קודמת **שאין לפאה שיעור** מכל מקום זה תלוי **הכל לפי גודל השדה ולפי רוב העניים**, שאם השדה גדולה והעניים מועטים נותן הכי מעט שזה אחד מששים ואם השדה קטנה והעניים מרובים שיוסיף עוד לתועלת העניים, וכמובן שנותן **לפי רוב הענוה** שיתן יותר לפי הברכה ששורה על היבול, וזה תלוי במידת חסדו וטובו של בעל השדה שמוסיף ומרבה לעניים.

משנה ג'

מצות פאה לעניים היא מסוף השדה, כמו שכתוב "לא תכלה **פאת שדך** לקצור". המשנה דנה מה דין שדה ששייר בה בתחילה או באמצע, האם נחשב לפאה.

לפי ת"ק = נותנין פאה מתחילת השדה ומאמצעה – אם נתן פאה מתחילת הקצירה או באמצע יצא ידי חובת פאה גם אם לא שייר בסוף כלום.

לשיטת רבי שמעון = ובלבד שיתן בסוף כשיעור – אמנם אם שייר פאה בתחלת ואמצע השדה זה פאה, אבל אינו יוצא ידי חובה רק אם הניח פאה כהלכתה בסוף השדה.

לרבי יהודה = אם שיר קלח אחד סומך לו משום פאה – אם השאיר אפילו קנה של שיבולים בסוף השדה זה מצטרף למה שהניח באמצע ובתחילה.

ואם לאו – ואם לא השאיר קנה בסוף, **אינו נותן אלא משום הפקר** – הרי כל מה שהשאיר זה הפקר והוא חייב לתת פאה מן התלוש.

ויש נפק"מ לדינא אם דינו כפאה או כהפקר: פאה – זה רק לעניים **ומהפקר** – יכולים לזכות ולקחת עניים ועשירים כאחד.

והלכה כרבי שמעון.

משנה ד'

כללים קבעו חכמים ללמדנו אלו מינים חייבים בפאה: **כל שהוא אוכל** – שראוי למאכל אדם חוץ מעשבים הנאכלים רק בשעת הדחק, **ונשמר** – ולא הפקר שאין לו שומרים, **וגידוליו מן הארץ** – שיש לו שורש ויונק מן הארץ ולא פטריות שיונקות מן האויר, **ולקיטתו כאחת** – ואפשר ללוקטו יחד, להוציא תאנים וכדומה שמבשילים לאט לאט, **ומכניסו לקיום** – שאינו מתקלקל אם מניחים אותו במחסן חוץ מירקות שמתקלקלים מהר, **חייב בפאה** – כל אלו חייבים בפאה, **והתבואה והקטניות בכלל זה** – וגם חמשת מיני דגן שהם חטה, שעורה, כוסמת, שיבולת שועל ושיפון וגם קטניות כגון פולים ועדשים הם בכלל זה של חייבי פאה.

משנה ה'

ובאילנות – עצי פרי החייבים בפאה. **האוג** – אילן שפריו אדום **והחרובין והאגוזים והשקדים והגפנים והרמונים והזיתים והתמרים** – **חייבין בפאה** – כל אלו והדומים להם, וכתב אותם כי הם היו האילנות המצויים בארץ ישראל, אולם כל אילן דומה שיש בו את התנאים המוזכרים במשנה ד' כלול בכך.

משנה ו'

לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות – גם אדם שגמר לקצור ולא הניח פאה במחובר לקרקע נותן פאה מן התלוש ופטור ממעשרות כדין פאה. **עד שימרח** – כאשר עושים מירוח כלומר החלקת ויישור ערימת התבואה מתחייבת התבואה בתרומות ומעשרות, ועל כן חובה עליו לפני שמפריש את הפאה מהתלוש הזה חייב עליו קודם מעשרות.

ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח – המפקיר תבואתו אין הזוכה בה חייב במעשרות אבל אם כבר עשה מירוח ואחר כך הפקיר – חייב בתרומות ומעשרות. **ומאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ופטור מן המעשרות עד שימרח** – ולפני המירוח מותר להאכיל לבהמה, חיה ועופות ולהיפטר ממעשר מפני שלאחר מירוח אסור להאכילם לפני שמעשר.

ונוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד שימרח דברי רבי עקיבא – רבי עקיבא סובר שמותר לקחת גרעיני תבואה לפני מירוח ולזרעם בלי לתת מעשר ורק לאחר מירוח חייבים. **ולפי חכמים** אסור לזרוע לפני שמעשר גם לפני מירוח.

כהן ולוי שלקחו את הגורן המעשרות שלהם עד שימרח – כהן או לוי שקנו תבואה לפני מירוח הם יכולים לקחת את התרומות והמעשרות לעצמם, אבל אם קנו אחר מירוח חייבים בתרו"מ כי התחייבה התבואה ברשות המוכר.

המקדיש ופודה – אדם שהקדיש שדהו ופדה אותה אחר כך (שילם והוסיף חומש) **חייב במעשרות עד שימרח הגזבר** – אם פדה לפני שמירח הגיזבר חייב בתרו"מ, אך אם נמרח ברשות ההקדש, הפודה פטור ממעשרות כי הקדש פטור ממעשרות ובזמן שהתחייב במעשרות היה ברשות הקדש.

תוספות ומושגים :

(1) את הפאה מניחים בסוף השדה דווקא בגלל: (1) **גזל עניים** – שבעל השדה לא יראה את השדה פנויה מעניים ויאמר לקרובו העני שיקח פאה. (2) **ביטול עניים** – אם יכול להניח פאה היכן שרוצה יהיו העניים כל הזמן מתבטלים שם אולי יניח עכשיו פאה. (3) **מפני חשד** – שלא יחשדו בו ויקללוהו שאינו מניח פאה. (4) **רמאים** – שלא יוכל לטעון כבר הנחתי פאה, על כן מניחים במקום ידוע שזה הסוף ובטלים כל החששות.

(2) פאה והפקר פטורים ממעשר. **פאה** – שייכת לעניים, **הפקר** – כולם שווים.

(3) **גזבר** – זה הפקיד השומר על כספי ההקדש.

(4) **הקדש** – פטור ממעשרות, **אדם שהקדיש ופדה** – חייב להוסיף עוד חומש להקדש כאשר פודה.

שאלות חזרה – פרק א'

משנה א'

- (1) מה הפירוש : אין להם שיעור?
- (2) איזה שיעור שייך בראיון?
- (3) על איזה גמילות חסדים מדובר, ומנין לך שאין מדובר בגמ"ח אחרת?
- (4) איזה שכר יש על כבוד אב ואם ועל גמילות חסדים?
- (5) מפני מה תלמוד תורה כנגד כולם?

משנה ב'

- (6) מה הפירוש : אין פוחתין לפאה מששים?
- (7) הסבר : הכל לפי גדל השדה ולפי ר"ב העניים ולפי ר"ב הענוה!

משנה ג'

- (8) מה שיטת תנא קמא?
 - (9) מה סובר רבי שמעון?
 - (10) מה סובר רבי יהודה?
- שאלת הוספה: מה ההבדל בדין אם זה נקרא פאה או הפקר?

משנה ד'

- (11) מה מממעטים בדברים הבאים : כל שהוא אוכל, ונשמר, גידוליו מן הארץ, לקיטתו כאחת, מכניסו לקיום?
- (12) אילו מינים חייבים בפאה?

משנה ה'

- (13) דווקא אילנות אלו שמוזכרות חייבות בפאה? ומדוע דווקא אלו מוזכרים?

משנה ו'

- (14) עד מתי פאה פטורה ממעשר וממתי חייבת במעשר?
- (15) מה המחלוקת בין ר"ע לחכמים בענין זריעה לפני מירוח?
- (16) המקדיש ופודה – עד מתי חייב במעשרות, באיזה מקרה פטור ממעשר, ומדוע?